

ВЕРИФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВСТАНОВЛЕННЯ СПРАВЕДЛИВОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Маслик Р.О., к.е.н., фахівець відділення організаційно-аналітичної роботи та контролю

Львівський державний університет внутрішніх справ

Уряди всіх країн стоять перед завданням ефективно використовувати обмежені бюджетні кошти. Це стосується і системи соціальної допомоги, яка покликана підтримати саме тих людей, які цього потребують, правильно наданою допомогою в правильний час. Види допомоги, критерії її надання та інші факти можуть різнитись між країнами, але в більшості розвинутих країн і країн з перехідною економікою на соціальні виплати припадає суттєва частка бюджетів. Тому уряди намагаються забезпечувати цілісність системи, вбудувавши в неї заходи щодо боротьби із шахрайством.

Системи соціального захисту більшості країн потерпають від проблеми шахрайства з боку отримувачів соціальних виплат. Водночас рівень шахрайства залежить від кількох факторів. Йдеться передусім про саму систему соціального забезпечення (зокрема, наявні соціальні виплати та критерії їх отримання), а також контроль «на вході» до системи. Такий контроль — це комплекс заходів, який дозволяє достатньо швидко визначити, чи людина подала правдиву інформацію про свій статус і, відповідно, чи має право на отримання допомоги [1, с. 11].

Інтегровані в системи соціального захисту постійні заходи боротьби із шахрайством є важливим елементом такої системи. При цьому механізми здійснення контролю є досить різними, але включають заходи із запобігання, виявлення та стримування шахрайства при наданні соціальної допомоги

На відміну від інтегрованих у систему соціального забезпечення комплексних заходів із боротьби зі зловживаннями, верифікація (аудит) є аналізом наданих пільг та соціальних виплат, що має на меті з'ясувати, чи отримувач допомоги та пільг справді має право на їх отримання чи все ж вдався до шахрайства, подавши недостовірну інформацію, або ж отримав допомогу помилково. При цьому часто фокусом верифікації є перевірки, чи справді кошти виділено реальним громадянам, які мають право на відповідні виплати, а не «мертвим душам» або шахраям. «Мертві душі» — це померлі особи, про смерть яких не було повідомлено у відповідні державні органи. При верифікації важливе значення має обмін даними між різними інституціями, який покликаний встановити справжній майновий стан отримувача, рівень його доходів тощо. Тут найчастіше йдеться про обмін інформацією як із державними інституціями, так і з приватними установами, зокрема банками.

В цілому верифікація — це один із елементів комплексної системи протидії шахрайству в системі соціальної допомоги. Разом з тим за відсутності такої комплексної системи верифікація може мати характер одноразової

перевірки отримувачів, яку здійснюють, наприклад, одразу після формування бази даних отримувачів соціальної допомоги (включно із пенсією) або при визначенні нагальності такої перевірки. Це також можуть бути періодичні перегляди, частота яких залежатиме від наявного контролю в системі соціального забезпечення [1, с. 11].

Відповідно до міжнародного досвіду, можливості щодо оптимізації видатків унаслідок верифікації соціальних виплат можуть досягати 20-30 % від видатків на соціальні виплати. Але це максимальні заощадження, яких можна досягнути при ефективному проведенні верифікації у системах соціального забезпечення з низьким рівнем персоніфікації даних отримувачів та високим рівнем адміністративної складності.

Проаналізуємо детальніше динаміку спрямування державних коштів у соціальну сферу за останні 5 років (рис. 1.).

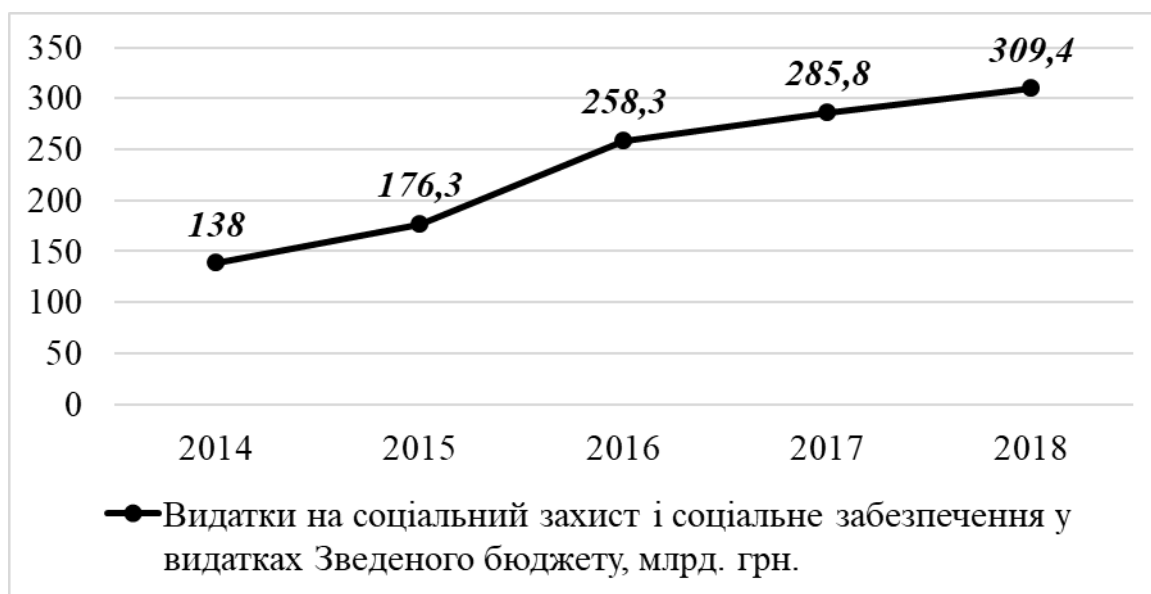

Рис.1. Динаміка видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення у видатках Зведеного бюджету України [2, с. 68]

У 2018 році видатки Зведеного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення становили 309,4 млрд грн. Крім цього, видатки Пенсійного фонду, забезпечені власними надходженнями, склали 248,5 млрд грн. Тож всього на соціальний захист минулого року держава спрямувала майже 558 млрд грн, або близько 16% ВВП країни [2, с. 68].

Як бачимо цього року уряд перерозподілив 16% створеного суспільного продукту, де значна частина – це податки, у вигляді пенсій, субсидій та інших допомог на користь громадян, які потребують соціальної допомоги та соціального захисту. Тому гостро постає проблема у тому, щоби такий перерозподіл фінансових ресурсів відбувався справедливо, тобто кожен, кому призначають допомогу, повинен відповідати тим критеріям, які є встановлені законодавством.

Слід зазначити, що в розвинених країнах контроль за ефективністю та адресністю соціальних виплат реалізується двома шляхами: або механізми

боротьби з шахрайством уже є закладені безпосередньо в систему соціального захисту, або проводять верифікацію.

Така практика притаманна більшості цивілізованих країн, де уніфікована база дає можливість співставляти інформацію з усіх офіційних державних реєстрів, які фіксують соціальний, фінансовий та інші статуси отримувача допомоги. Для прикладу, Грузія в 2000-х роках, Греція та Австралія в 2010-х та багато інших країн створили централізовані електронні бази, що дозволили узагальнити дані різних відомств про одержувачів соціальної допомоги. Як показує міжнародний досвід, це дозволяє істотно скоротити рівень нецільового використання державних коштів. Для прикладу, в Індії у 2003 році верифікація житлової та кредитної програми показала, що відповідно 31,6 % та 53,5 % виділених за цими програмами коштів отримали шахраї; а Греція у 2011-2012 роках за результатами верифікації зупинила виплати соціальної допомоги та пенсій 200 000 осіб (2 % населення) [3].

В Україні процес верифікації розпочався у 2016 році, коли Міністерство фінансів (далі – Мінфін) розпочало боротьбу із шахраями в сфері соціальних виплат та ініціювало процес верифікації отримувачів соціальних допомог. Основними принципами було: уніфікувати інформацію з різних реєстрів та баз даних, зіставити її, виявити зловживання і повідомити про це відповідні структури.

Минулого року Мінфін надав 7,5 мільйонів рекомендацій щодо перевірки близько 2,6 мільйонів унікальних отримувачів соціальної допомоги. Завдяки верифікації у 2017-2018 роках вдалося запобігти неефективному використанню щонайменше 14 млрд грн бюджетних коштів [3].

Сьогодні Мінфін впроваджує інформаційно-аналітичну платформу електронної верифікації та моніторингу, яка дозволить значно підвищити якість перевірок, забезпечить системну цільову аналітику соціального та фінансово-майнового стану реципієнтів та динаміку змін, а це дозволить підвищити якість планування видатків на соціальне забезпечення.

Щоб врегулювати основні правові та організаційні засади здійснення верифікації, Мінфін розробив законопроект «Про верифікацію та моніторинг державних виплат», який на початку року був схвалений Кабінетом Міністрів України і зареєстрований в парламенті за № 9511. Цей закон є необхідним для того, щоб остаточно врегулювати на законодавчому рівні повномасштабний аудит пільг, соціальних виплат і пенсій. Адже процес верифікації не є одноразовою процедурою, він включає в себе послідовні етапи. Після прийняття цього закону право отримання інформації для перевірок доцільності призначення субсидій та інших соціальних виплат буде закріплено за відповідним відомством [3].

Також, в березні 2019 року між Мінфін та Державним агентством з питань електронного урядування України було укладено першу угоду про підключення до системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта», що значно спростило та пришвидшило отримання даних для верифікації соціальних виплат.

На нашу думку, верифікація є необхідним елементом для запобігання зловживанням при отриманні соціальної допомоги та соціальних виплат. Якщо є критерії відбору осіб, які мають право на соціальні виплати, то має існувати і процедура контролю щодо правомірного розподілу та використання цих коштів. Запровадження ефективної політики боротьби із шахрайством у системі соціальної допомоги сприятиме зниженню втрат бюджету до 2-5 % сукупних видатків на соціальні виплати та збільшенню ефективності бюджетних видатків.

Література

1. Світовий досвід боротьби із шахрайством при отриманні соціальної допомоги: уроки для України / Офіс з фінансового економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2017. – 27 с.

2. Гнидюк І.В., Бюджетне фінансування соціального забезпечення в Україні / І.В. Гнидюк, О.В. Гайдей // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2018. - № 4(89). – С. 67-72.

3. Не годувати шахраїв. Чому необхідна верифікація соцвиплат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/connector/ne-goduvati-shahrayiv-chomu-neobhidna-verifikatsiya-sotsviplat/>

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Машталяр А.О., студентка 3 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Горіховський М.В., к.е.н., старший викладач Кам'янець-Подільського коледжу Економіки, права та інформаційних технологій

Кам'янець-Подільський податковий інститут

Функціонування ринкової економіки ґрунтується на функціонуванні різноманітних ринків, які можна згрупувати в два основні класи: ринки виробленої продукції (товарів та послуг) та ринки трудових і фінансових ресурсів. Фінансовий ринок в умовах ринкової економіки є важливим інструментом досягнення макроекономічної рівноваги і дозволяє знівелювати негативний вплив з боку світових товарних та фінансових ринків.

Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» [7] ототожнює фондовий ринок з ринком цінних паперів і дає таке визначення: це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Аналіз економічної літератури з питань сутності та ролі ринку цінних паперів вказує на існування значних розбіжностей у поглядах науковців. Це ускладнює його дослідження та аналіз. Так, укладачі термінологічного словника «Цінні папери. Фондовий ринок» ринок цінних паперів називають «...частиною ринку позичкових капіталів, де здійснюється емісія, купівля-продаж цінних паперів» [2].